Equivalences of words in source and target languages in translation

(په ژباړه کې د مبدا او موخنې ژبې د کلمو تعادل)

Asadullah waheedi* Ehsanullah pamir**

Assistant Professor, Kabul university, language and literature faculty, Pashto department

Assistant Professor, Paktia university, language and literature faculty, Pashto department

DOI: 10.52984/ijomrc3304

Abstract:

In translation, the principle of equivalence is still significant, and this principle is divided into details, one of which is the equivalence of words. Linguistic elements and especially words cannot study simply and single, but are related to the culture, values, experiences and environment of a language, because of this, the discussion of the equivalence of words in translation becomes complicated. Words have different meanings, sometimes words convey the primary meaning, sometimes its meaning becomes implicated, and when it comes besides other words change their meaning. Sometimes it happens that the same word has opposite meanings in two places, so it is important for the translator to understand these meanings and find an alternative for them in the target language. In the discussion of word equivalence, it is not necessary to find one word for the source language word in the target language, but the important thing is that the cooperation of one or more words has the same role and meaning value as in the source language, it must also have in the target language. Accordingly, sometimes a word of the source language becomes several words in the target language, sometimes it becomes a sentence or sentences and even long descriptions. Sometimes the translator needs to borrow the word of the source language and sometimes needs to explain this borrowed word. It also happens that a word of the source language is equivalent to a word of the target language, but it is necessary to add an adverb or another word. Accordingly, the translator should understand all these nuances and use them for a better translation.

Key words: **Equivalence, natural equivalence, lateral equivalence, source language, target language, meaning of words**

لنډيز

په ژباړه کې د تعادل اصل لا هم کارنده دی او دا اصل بیا په جزیاتو وېشل کېږي چې یو پکې د کلمو تعادل دی. ژبني عناصر او بیا کلمې ساده او مجرد نه مطالعه کېږي، بلکې د یوې ژبې له فرهنګ، ارزښتونو، تجربو او چاپېریال سره تړلې وي، همدا لامل دی چې په ژباړه کې د کلمو د تعادل بحث پېچلی کېږي. کلمې بېلابېلې ماناوې لري، کلمې کله لومړنۍ مانا لېږدوي، کله یې مانا ضمني وي او همداسې له نورو کلمو سره په څنګ کې خپله مانا بدلوي. داسې هم پېښېږي چې یوه کلمه دې په دوو ځایونو کې آن متضادې ماناوې ولري، له همدې کبله د ژباړن لپاره ددغو ماناوو درک مهم دی، چې بیا یې په موخنه ژبه کې بدیل پیدا کړي. د کلمو د تعادل په بحث کې دا حتمي نه ده چې موږ دې د مبدا ژبې د یوې کلمې لپاره حتمي په موخنه ژبه کې یوه کلمه پیدا کړو، بلکې مهمه دا ده چې د یوې یا څو کلمو پر مټ همغه مانایي رول او ارزښت چې د مبدا ژبې کلمه یې لري، په موخنه کې هم خوندي شي. له همدې کبله د مبدا ژبې یوه کلمه کله په موخنه کې په څو کلمو

اوړي، کله په جمله او آن په جملو او اوږده تشريح اوړي. کله ژباړن اړ شي چې د مبدا ژبې کلمه پوره کړي او کله خو بيا د همدې پوره کړې کلمې تشريح ته هم مجبورېږي. داسې هم کېږي چې د مبدا ژبې کلمه د موخنې ژبې له يوې کلمې سره معادله وي، خو د يو قيد يا يوې بلې کلمې ور زياتولو ته يې اړتيا وي. له همدې کبله ژباړن بايد دا ټولې باريکۍ درک کړي او د غوره ژباړې لپاره ترې کار واخلي.

سريزه

د ژباړې يو مشهور پېژند دا دی چې په موخنه ژبه کې په تر ټولو «نږدې معادل» د مبدا ژبې د متن بيا ليکل ژباړه ده. له دې سره دا بحث را پورته کېږي چې «نږدې معادل» يعني څه؟ ځينې پوهان وايي چې خبره د ارزښت ده، يعني دا چې د موخنې ژبې متن هم بايد همغه ارزښت ولري چې د مبدا ژبې متن يې لري. يا ژباړل شوی متن بايد هغه رول ولوبوي چې د مبدا ژبې متن يې لوبوي. له دې کبله چې يو متن يوازې نه مطالعه کېږي، بلکې بهرنی ترېښت لري، لکه فرهنګي ترېښت، نو دا شونې ده چې د يوه متن ټول ارزښتونه او ترېښتونه دې بلې ژبې ته ولېږدول شي؟ پر تعادل بيا په بېلابېلو برخو کې بحث کېږي. يوه برخه يې د کلمو تعادل دی، يعنې دا چې د مبدا ژبې د کلمو لپاره په موخنه ژبه کې معادلې کلمې پيدا شي. موږ په دې ليکنه کې د تعادل پر همدغه ډول تمرکز کوو. لومړی دا تيوري سمه ده چې د مبدا ژبې د کلمو لپاره بايد په موخنه ژبه کې معادلې کلمې پيدا شي او که نه؟ ددې تر څنګ د کلمو په بېلابېلو مانيز اړخونو باندې بحث کوو او د کلمو بېلابېلې ماناوې را اخلو. ورسره پر دې هم بحث کوو چې د مبدا ژبې کلمې په موخنه ژبه کې له څه ډول معادلونو سره مخ کېدای شي او ټولې هغه لارې چارې بيانوو چې د کلمو د تعادل په برخه کې له يوه ژباړن سره مرسته کوي.

کليدي وييونه: تعادل، طبيعي تعادل، يو اړخيز تعادل، مبدا ژبه، موخنه ژبه، د کلمو مانا

په ژباړه کې تعادل

د شلمې پېړۍ په نيمايي کې د (تعادل) اصطلاح په ژباړه کې مروجه شوه. په ۱۹۶۰ او ۱۹۷۰ کلونو کې يې اوج و. د تعادل لومړنی مانا دا وه چې کېدای شي د مبدا متن او ژباړه يې يو ډول وي. يا د مبدا ژبې متن په موخنه ژبه کې بايد په تر ټولو نږدې معادل وژباړل شي. ځينو پوهانو د طبيعي تعادل خبره ياده کړه او ويې ويل چې تعادل بايد طبيعي وي، خو وروسته ورسره له دې کبله مخالفتونه وشول چې د طبيعي تعادل بحث بنايي په هغو ژبو کې څه ناڅه وي چې ګډ فرهنګ يا نږدې فرهنګ لري، خو په هغو ژبو کې به دا پيکه وي چې سره لرې دي. د بېلګې په ډول اروپايي ژبې يو بل ته نږدې فرهنګ لري، خو که ژباړه د انګليسي او عربي ترمنځ کېږي، نو پکې د طبيعي تعادل بحث ممکن نه دی. د طبيعي تعادل مانا دا وه چې کله له (الف) ژبې (ب) ته يوه کلمه ژباړل کېږي، نو له (ب) ژبې بايد (الف) ته د همدې کلمې ژباړه کټمټ هغسې وي، لکه په پيل کې چې وه. له دې وروسته د يو اړخيز تعادل بحث را پورته شو، په يو اړخيز تعادل کې خبره دا وه چې له (الف) ژبې (ب) ته بايد ژباړه په نږدې معادل وشي، خو حتمي نه ده چې بيا دې د (ب) ژبې همدا معادل په (الف) ژبه کې کټمټ د لومړۍ کلمې يا متن په شان وي.

د تعادل اصل په ۱۹۸۰ کلونو کې تر پوښتنې لاندې راغی، بې دقته او د محدودې لمنې لرونکی وګڼل شو. په دې اړه نيوکې ماري اسنل – هورن بې پيل کړې. نومړې وويل ((ددې اصل کارول د ژبو ترمنځ تېروتنه ده، ځکه چې د ژبو ترمنځ ورته‌والی محدود دی.)) (پيم، ۲۰۱۸: ۳۰).

هغوی چې د ژباړې ددې اصل مخالفت يې کاوه، خپل دلايل يې راوړل او استدلال يې کاوه چې د ژبو ترمنځ توپيرونه ددې سبب کېږي چې د تعادل ادعا ناسمه ثابته شي. بسنېټ (bassnett) پر دې باور دی چې ممکنه نه ده چې د مبدا او موخنې ژبې متن دې يو شان وي. نومړې وايي: ((آن د يوه متن دوې ژباړې يو ډول نه وي، بيا چې خبره د مبدا او موخنې ژبې شي، دا ممکنه نه ده چې يو شان دې وي)) (بسنېټ، ۱۹۸۸: ۳۶)

ژبې يوازې د څېزونو د نومونو ټولګه نه ده، بلکې په ژبه کې پېچلي مفاهيم شته چې له نورو ژبو او فرهنګونو سره توپير کوي. ځينې خو آن پر دې باور دي چې هره ژبه جلا نړۍ ليد لري. نو له همدې کبله په ژباړه کې د تعادل هڅه ژباړن له سختو ستونزو سره مخ کوي. په ژبنيو توپيرونو کې بنايي بحث د جوړښتونو وي، چې دا لويه ستونزه نه ده، خو فرهنګي توپير د تعادل بحث لا پېچلی کوي. مشهور ژباړن او تيورسن يوجين نايدا وايي: ((فرهنګي تفاوت د ژبو د جوړښتونو له تفاوت زيات ژباړن له پېچلو او سختو ستونزو سره مخ کوي.)) (نايدا، ۱۹۸۲: ۱۶۱)

په ژباړه کې د تعادل بحث له ټولو مخالفتونو سره سره بیا هم یو مهم اصل ګڼل کېږي او هڅه کېږي چې د سمې ژباړې لپاره دا اصل مراعات شي. له پراخو مخالفتونو وروسته وویل شول چې په تعادل کې خبره دا نه ده چې دواړه دې یو شان وي، بلکې د موخني ژبې متن دې همغه ارزښت او رول ولري چې د مبدا ژبې متن یې لري. له دې سره تعادل په ځینو برخو کې ممکن ښکاري، خو په ځینو برخو کې ښایي ناممکن وي او د متن ډول او د ژبو ځانګوالی له دې سره تړلی وي چې تعادل ممکن یا ناممکن کړي. خو اصلي تمرکز پر دې دی د موخني ژبې متن باید هغه ارزښت ولري چې د مبدا ژبې متن یې لري. په دې اړه لطیفي پور ساعدي وایي: ((د ژباړن دنده دا ده چې هغه شرایط او زمینې برابرې کړي چې په هغو کې د اصلي متن لیکوال وکولی شي د موخني ژبې د متن له لوستونکي سره اړیکه ټینګه کړي او اغېز پرې وکړي. دا شرایط او زمینه هغه وخت برابرېږي چې د موخني ژبې متن د ارتباطي ارزښت له اړخه د مبدا ژبې له متن سره «معادل» او «یو شان» وي.)) (لطیفي پور ساعدي، ۱۳۷۱: ۷۹).

جولیان هاوس هم همدې ته ورته نظر لري او وایي چې د تعادل مانا یو شانوالی نه دی، بلکې د ارزښت او رول یووالی دی. نوموړی وایي: ((کله چې وایو دواړه څېزونه معادل دي، زموږ موخه دا نه ده چې دا دواړه یو شان دي، بلکې موخه مو دا ده چې دواړه ګډ ټکي لري او رول یې یو شان دی.)) (هاوس، ۱۳۸۸: ۳۶)

دا باید هېره نه کړو چې د مبدا او موخني ژبې ترمنځ هر اړخیز تعادل چې یکې هېڅ کم او زیات نه شي، ناممکن دی، نو ځکه دا تعریفونه هم ناسم دي چې کره ژباړه هغه ده چې د مبدا ژبې مفهوم پوره موخني ژبې ته انتقال شي. یا لکه د کورش صفوي تعریف چې وایي: ((سمه او بریالۍ ژباړه هغه ده چې د مبدا متن معادله، برابره او ورسره یو شان وي. له دې اړخه ایډیال ژباړه هغه ده چې د مبدا ژبې متن له کوچني کموالي او زیاتوالي پرته موخني ژبې ته وژباړل شي.)) (صفوي، ۱۳۷۱ :۹) البته دا ډول تعریفونه یوازې نظریې پاتې کېدای شي، خو کله هم عملي بڼه نه خپلوي او یا هم په استثنایي حالتونو کې ښایي عملي شي.

تعادل په مختلفو برخو کې مطرح کېدای شي، یو ویش د لطیفي پور سعادي دی. نوموړی وایي چې لاندې برخې د ژبو ترمنځ په تعادل کې مطرح کېدای شي: ((۱- وییونه vocabulary ۲- جوړښت structure ۳- سکښت، بافتار texture ۴- د جملې مانا – د کلام مانا sentence meaning vs Utterance meaning ۵- د ژبې تنوع – language varieties ۶- مخکني تصورات preposition ۷- ادراکي اغېزې cognitive effect ۸- د ښکلا پېژندني اغېز Aesthetic Effect)) (لطیفي‌پور ساعدي، ۱۳۷۱: ۷۹)

دا هره برخه جلا بحث غواړي، خو موږ دلته یوازې د کلمو ترمنځ پر تعادل بحث کوو.

د کلمو/ وییونو تعادل

د تعادل په اصل کې لومړنی بحث د کلمو د تعادل دی. دا بحث تر ډېره د ژباړې هغه پوهان مطرح کوي چې په ژباړه کې پر امانت ساتنه ټینګار کوي. ددې بحث لومړنی عملي بڼه ټکی پر ټکي ژباړه ده، چې له نیوکو سره هم مخ ده. ځیني پوهان بیا پر دې باور دي چې موږ د کلمو تعادل په پام کې نیسو، خو حتمي نه ده چې ټکی پر ټکي ژباړه دې وکړو، بلکې په دې برخه کې شته لاربښوونې له موږ سره مرسته کوي چې هغه ستونزې چې په ټکی پر ټکي ژباړه کې دي، حل کړو. د کلمو د تعادل بحث ستونزمن دی، ځکه له یوه اړخه کلمې په یوه ژبه کې متفاوتې ضمني ماناوې لري چې کله آن په مترادفو او هممانا کلمو کې انتخاب ستونزمن شي. له بله اړخه کلمې ځانګړی فرهنګي ارزښت لري چې په دې ډول یې بلې ژبې ته لېږدول ستونزمن دي. کله کلمې دیني، محیطي او جغرافیوي ترښت پیدا کوي چې بیا ستونزه لا پېچلې شي او آن ځیني کلمې ددې وړ کوي چې ونه ژباړل شي. ددې تر څنګ دا بحث هم دی چې کلمې واقعیتونه منعکسوي؟ په دې اړه بېکر د پالمر یو نقل قول راوړي: ((کلمې په هغه اندازه د بهرنۍ نړۍ واقعیت نه منعکسوي، څومره چې خلک ورسره ترښت لري.)) (بیکر، ۱۹۹۲: ۱۸)

د کلمو په تعادل کې بل بحث د کلمو بېلابېل مانایي اړخونه دي. کلمې کله یوه او لومړنۍ مانا ولري، خو کله ضمني مانا هم لېږدوي. ددې تر څنګ کلمې د نورو کلمو په څنګ کې او یا په بېلابېلو نحوي ترکیبونو کې خپله مانا بدلوي، یا کله په یوه فرهنګ او جغرافیه کې ځانګړې مانا پیدا کوي. ددې تر څنګ تجربي، ایډیولوژۍ او فرهنګونه هم کلمو ته مانیز لوري ورکوي، چې دا ټول د بحث وړ دي. خو له دې سره سره دا باید هېره نه کړو چې ژباړه په هر ډول چې وي د مبدا متن یوه برخه مانا له لاسه ورکوي، لکه نیومارک چې د ژباړې له تعریف سره یو ځای دا خبره یادوي، نوموړي وایي: ((ژباړه هغه فن دی چې هڅه کوي یو لیکلی یا شفاهي پیغام په بله ژبه

کې د همغه پیغام ځایناستی کړي. په دې کار کې یوه برخه مانا د بېلابېلو لاملونو له مخې لوېږي.)) (نیومارك، ۱۹۸۸: ۷)

له دې سره تعادل له موږ سره مرسته کوي چې تر ډېره مانا وساتو او په دې کې یوه مهمه لاره د کلمو تعادل دی. ددې لپاره چې دا بحث لا روښانه شي، موږ دلته د کلمو بېلابېل مانیز اړخونه تشریح کوو.

۱- ارجاعي مانا (Referential meaning)

ارجاعي مانا د یوې کلمې لغوي او لومړنی مانا ده، هغه چې که کلمه له متن څخه و ایستل شي، همدا مانا ورکړي. دې ته د کلمې اصلي، مرکزي یا جوهري مانا هم وایي. دا په اصل کې د کلمې لغوي مانا ده چې یوازې او د خبرو له سیاق پرته په نظر کې نیول کېږي. د بېلګې په ډول «ډېره» یوه ځانګړې مانا لري، چې بهرنی نړۍ کې یې موږ وینو، ښایي ډېره کله په نحوي ترکیبونو کې خپله مانا بدله کړي، لکه؛ « د ډېرې زمانه»، خو لومړنی او اصلي مانا یې ارجاعي مانا ګڼل کېږي. اوس که له متن او سیاق پرته موږ «ډېره» یادوو، ذهن مو همدې لومړنی مانا ته ځي.

پکار ده چې ژباړن د ژباړې پر مهال لومړی د کلمې ارجاعي مانا ته پام واړوي، که په متن کې د لیکوال موخه ارجاعي مانا نه وه، بیا دې د متن سیاق، د متن سکښت یا له متن د باندې د متن ترښت او قریني ته چې د کلمې مانا بل لوري ته وړي، پام وکړي.

۲- مفهومي/تجربي مانا (connotative meaning)

کله ځینې کلمې داسې وي چې د ارجاعي یا لومړۍ مانا تر څنګ د تجربې په پای کې یا په یوه ځانګړې دوره یا فرهنګ کې یې کارول ددې لامل کېږي چې یوه بله ځانګړې مانا هم پیدا کړي. ددې ډول کلمو د معادل پیدا کولو لپاره لومړی ګام دا دی چې په مبدا ژبه کې د کلمې دا ډول مانا درک شي. دا کار هغه څوک کولی شي چې د مبدا ژبې په فرهنګ او هلته د کلمو په دغه ډول ترښت پوه شي. له هغه وروسته بیا دا ډول کلمې ژباړل کېدای شي. د بېلګې په ډول په افغانستان کې د کمونستي رژیم د واکمنۍ پر مهال د دري ژبې «رفیق» کلمې یوه ځانګړې مانا پیدا کړې وه. که څه هم هغه وخت په پښتو کې ددې کلمې پر ځای «ملګری» کلمه کارېدله او د دري همغه مانا یې ورکوله، خو که اوس څوک د کمونیستي دورې ادبیات ژباړي، نو هغه وخت په خاص سیاق کې کارول شوې «رفیق» کلمه باید داسې وژباړي چې خپله همغه مانا ولېږدوي. که همدا د پښتو «ملګری» د دري «رفیق» په همدې ځانګړې مانا څوک عربي ته ژباړي، نو باید یوازې د کلمې ارجاعي مانا ته ونه ګوري، بلکې دې ته وګوري چې دا کلمه په خاص سیاق کې په څه مانا کارول کېده. یا د پښتو «نر» کلمه چې یوازې د انګلیسي «male» ته نه کارول کېږي، بلکې له فرهنګ سره به تړاو کې یوه ځانګړې مانا هم لري چې انګلیسي ته د ژباړې پر مهال باید ورته پام وشي. همداسې په پښتو کې «سرکوزی/ خوګ» د یوه حیوان د نامه تر څنګ بله مانا هم لري، چې بلې ژبې ته د ژباړې پرمهال باید هېره نه شي. دلته ژباړن یوازې ارجاعي اړخ نه، بلکې تجربي اړخ یې هم باید ولېږدوي. ددې لپاره کله اړتیا وي چې د مبدا ژبې یوه کلمه په موخنه ژبه کې پر یوه یا څو کلمو واوړي او یا هم په یوه جمله یا څو جملو کې تشریح شي.

۳- نحوي/همایشي مانا (Syntagmatic relations)

دا هغه مانا ده چې کلمه یې هغه وخت پیدا کوي چې له نورو کلمو سره راشي. یعنې ځینې کلمې داسې دي چې کله له نورو کلمو سره راشي، یا په متفاوتو نحوي ترکیبونو کې راشي، نوې مانا پیدا کوي. یعنې کلمې په متفاوتو نحوي ترکیبو کې او یا هم له نورو کلمو سره په راتلو نوې ماناوې پیدا کوي. له همدې کبله ژباړن باید دې باریکۍ ته پام وکړي او معادل یې داسې پیدا کړي چې همدا مانا ورسوي. مثلا په فارسي کې د «فاسد» کلمه له بېلابېلو کلمو سره راځي او بېلابېلې ماناوې لري. لکه: (میوه فاسد، تخم فاسد، شخص فاسد، دندان فاسد...)

سره له دې چې موږ په پښتو کې د «فاسد» کله کاروو، خو د فارسي په پورتنیو ټولو ترکیبونو کې د «فاسد» کلمه نه راوړو: موږ وایو: (خوسا شوې مېوه/خرابه شوې مېوه، خوسا شوې هګۍ، فاسد شخص، چینجي وهلی غاښ/ خراب شوی غاښ، یا تور شوی غاښ...)

دغسې ژباړن باید پوه وي چې کلمې په متفاوتو نحوي ترکیبونو کې متفاوتې ماناوې لري او هغه په هره ژبه کې هغسې نه وي.

۴- ضمني مانا (implied meaning)

په مبدا ژبه کې ځینې کلمې ضمني مانا او پیغام لېږدوي. دا ډول کلمې لیکوالان په شعوري ډول کاروي، چې د اصلي مانا تر څنګ ضمني مانا انتقال کړي. ژباړن باید د ژباړې پر مهال

دې چارې ته پام وکړي، هسې نه چې د کلمې لپاره داسې بدیل پیدا کړي چې ضمني مانا ونه لېږدوي. دلته پکار ده چې له اصلي معنا سره یو ځای په معادل کې تمرکز پر ضمني مانا هم وشي، ځکه ضمني مانا د لیکوال اصلي موخه ده. لکه موږ وایو چې «ځوانیمرګ شو.» دلته دوې خبرې کوو، یو دا چې مړ شو، بل دا چې په ځوانی کې مړ شو. په ځوانی کې مړه کېدل ضمني مانا ده چې باید هېره نه شي. په ضمني مانا کې د لیکوال احساسات یا نظر هم په یو ډول لیدلی شو. د بېلګې په ډول کله چې لیکوال وایي چې « احمد شهید شو» دلته د «شهید» کلمه یوازې ددې لپاره نه ده کارول شوې چې احمد وژل شوی او نور ژوندی نه دی، بلکې دلته لیکوال د احمد مرګ ته د « شهادت» په سترګه ګوري او په دې ډول لیکوال ضمني مانا او خپل احساسات هم لېږدوي.

۵. سبکي مانا (Stylistic meaning)

په یوه ژبه کې کله څو مترادفې یا همماناکلمې وي، خو د سبک لپاره یوه ټاکل شوې وي. د ژباړې پر مهال هم ښایي د یوې کلمې څو بدیلونه وي، خو هغه کلمه باید وټاکل شي چې د مبدا ژبې د متن د سبک په ساتلو کې مرسته وکړي. په بله وینا سبکي مانا د ټولنیزو شرایطو او د کاروني د موقعیت څرګندونکې ده، د بېلګې په ډول د ویناوال او مخاطب اجتماعي حالت د هغوی ترمنځ د اړیکې ډول څرګندوي چې صمیمي، که رسمي ده، یا ترینګلې او که بل ډول. د بېلګې په ډول موږ له یو نارینه په لاره د یو آدرس پوښتنه کوو، ښایي دا څو ډوله وي:

- کاکا/ تره! ابن سینا روغتون چېرته دی؟
- ځوانه! ابن سینا روغتون چېرته دی؟
- زویه! ابن سینا روغتون چېرته دی؟
- وروره! ابن سینا روغتون چېرته دی؟
- حاجی صاحب! ابن سینا روغتون چېرته دی؟
- ماما! ابن سینا روغتون چېرته دی؟

دلته لومړی شخص مخاطب نه پېژني،خو هغه ته ګوري او بیا ورته هغسې کلمه کاروي. که دا کلمې بلې ژبې ته ژباړل کېږي، ایا هلته هم مشر سړي ته څوک تره/کاکا یا ماما وایي او همدا ورته کاروي؟ یا ځوان ته همداسې خطاب کوي چې «ځوانه!»؟ همداسې مشر سړی کشر ته «زوی» کلمه کارولی شي؟ له بله اړخه په یوه غیر اسلامي ټولنه کې «حاجي صاحب» یو ناآشنا مفهوم دی، دا به څنګه ژباړل کېږي؟ همدا د کلمې سبکي یا سټایلي اړخ دی چې پکې د لومړي شخص او مخاطب د اړیکې ډول څرګندېږي. له همدې امله په ژباړه کې د داسې بدیل راوړل مهم دي چې دا اړیکه وساتلی شي.

۶. سمبولیکه مانا(Figurative meaning)

کله کلمې په یوه ټولنه یا فرهنګ کې د یو څه لپاره پر سمبول اوړي او هلته بیا د ارجاعي مانا پر ځای سمبولیکه مانا ورکوي. دا ډول مانا تر ډېره په ادبیاتو کې کارول کېږي، خو په ولسي ژبه کې یې هم کارول عام وي. ژباړن باید د ژباړې پر مهال دې ته پام وکړي چې د کلمې سمبولیکه مانا شته او که نه او که وي، باید په موخنه ژبه کې یې مناسب معادل پیدا کړي. دا یو څه ستونزمن کار دی، ځکه چې په بېلابېلو ټولنو او فرهنګونو کې ارزښتونه توپیر کوي، نو ورسره سمبولونه هم توپیر کوي. په یوه ټولنه کې یو څه مثبت مانا لري، خو په بله ټولنه کې منفي. د بېلګې په ډول په افغانستان کې «حیا» د نجلی لپاره مثبت صفت دی، خو په لوېدیځ کې به دا نه وي. یا په افغانستان کې به «اوږده وېښتان» د ښایست سمبول وي، خو په اروپایي هېوادونو کې نه دی.

۷. صرفي مانا

د کلمې صرفي یا مورفولوژیکي جوړښت مهم دی. کله یوه کلمه په نومیز حالت کې یوه مانا لري، خو کله چې له همغې کلمې فعل او صفت جوړ شي، ممکن په مانا یې کې یې ډېر بدلون راشي. صرفي مانا موږ په تصریفي ژبو کې ډېره وینو، خو په پښتو کې یې هم مثالونه شته. مثلا موږ « ګرځېدل» لرو، چې تري ډېرې کلمې جوړې شوې دي. (ګرځنی، ګرځندوی، ګرځنده...) دا یې نومیز حالتونه دي او متفاوتې ماناوې لري. په دې ډول موږ باید د ژباړې پر مهال د کلمو دغه اړخ ته پام وکړو او وګورو چې په صرفي بدلون سره په مانا کې هم بدون راغلی دی او که نه.

د کلمو د تعادل ډولونه

د کلمو د تعادل په اصل کې حتمي نه ده چې موږ دې یوې کلمې ته حتمي یوه کلمه بدیل پیدا کړو، بلکې مهمه دا ده چې بدیل پیدا کړو او هغه رول او ارزښت چې د مبدا ژبې کلمه یې په

یوه متن کې لوبوي، موخني ژبې ته یې په یو ډول ولیږدوو. ددې لپاره له لاندې حالتونو سره مخ کېږو:

۱- یوه کلمه پر یوې

کله د مبدا ژبې یوه کلمه په موخنه ژبه کې په یوه کلمه ژباړل کېدای شي. دا ډول برابري تر ډېره د کلمو په ارجاعي یا اصلي مانا کې وي. یعنې د مبدا ژبې په متن کې کارول شوې کلمه ارجاعي مانا لري او په موخنه ژبه کې ژباړن همداسې یوه بدیله کلمه ورته کاروي چې ارجاعي مانا ولري. دا اسانه چاره ده، خو کله داسې وي چې ژباړن په مبدا ژبه کې د کلمې ارجاعي مانا سمه نه وي درک کړې، نو ځکه په موخنه ژبه کې ورته معادله کلمه نه شي پیدا کولی. کله داسې وي د مبدا ژبې په متن کې د استفاده شوې کلمې د ارجاعي مانا لپاره، په موخنه ژبه کې څو مترادفې کلمې وي. د بېلګې په ډول د فارسي ژبې د «سنگ» کلمې لپاره موږ په پښتو کې «ډبره»، «کاڼی» او «تیږه» کلمې لرو، په داسې حال کې به ژباړن د مانا سبکي اړخ ته پام کوي او مناسبه کلمه به ورته ټاکي. ددې تر څنګ په سمبولونو کې هم ښایي یوه کلمه پر یوې واوړي. ددې تر څنګ خاص نومونه، شمېرې او د ځینو عیني څېزونو نومونه هم په دې کټه‌ګورۍ کې راتللی شي چې په ټولو فرهنګونو کې شته.

۲- یوه کلمه پر څو

کله داسې داسې وي چې د مبدا ژبې یوه کلمه په موخنه ژبه کې څو ماناوې ولري. په دې وخت کې باید ژباړن کلمه په متن کې وګوري، سیاق او قراینو ته یې وګوري او بیا پیدا کړي چې دلته د لیکوال موخه څه ده. د اصلي موخې له درک وروسته به بیا په موخنه ژبه کې اصلي مانا ورته ټاکي. موږ ډېر وخت له داسې واقعیت سره مخ کېږو چې یوه کلمه په یوه جمله کې داسې مانا ورکوي چې همغه کلمه یې په بله جمله کې نه ورکوي، ورسره متفاوته او حتی کله متضاده وي. په داسې وخت کې موږ د سیاق او قرینو په مرسته د کلمو اصلي مانا درک کولی شو او بیا یې په موخنه ژبه کې بدیل پیدا کولی شو.

۳- څو کلمې پر یوې

داسې هم کېږي چې د مبدا ژبې څو کلمې په موخنه ژبه کې یو بدیل ولري. یعنې د مبدا ژبې څو کلمې په موخنه کې په یوه کلمه وژباړل شي. په دې وخت کې ژباړن باید د موخني ژبې د کلمې مخ ته داسې صفتونه، قیدونه یا نور څه زیات کړي چې د هغو په مرسته د موخني ژبې د کلمې سمه مانا ولېږدول شي. د بېلګې په ډول په عربي ژبه کې په مخاطب کې هم مونث او مذکر توپیر کوي، په عربي وايي: «هذا کتابکَ»، «هذا کتابکِ» توپیر یوازې د «ک» د زور او زېر دی. اوس که موږ دا پوښتو ته ژباړو، د مانا د کره لېږد لپاره باید داسې ولیکو: «دا ستا (مذکر) کتاب دی.»، «دا ستا (مونث) کتاب دی.» او حتی په تفصیل کې دا ورسره لیکلی شو چې په «لومړۍ جمله کې د ویناوال مخاطب نارینه دی او په دویمه کې ښځینه.» په دې ډول موږ د عربي جملې پوره مانا لېږدولی شو.

همداسې که له پښتو دري ژبې ته ژباړه کوو، موږ په پښتو کې نارینه او ښځینه لرو او بیا یې په جمع کې هم لرو. د بېلګې په ډول موږ په پښتو کې وایو: (هغه راغی)، (هغه راغله) اوس په دري ژبه کې موږ د کره ژباړې لپاره یوه کلمه ور زیاتوو: « او (مذکر) آمد»، « او (مونث) آمد». دلته د یوې کلمې په زیاتولو سره ستونزه حل شوې ده.

۴- یوه کلمه پر هېڅ

کله داسې وي چې د مبدا ژبې یوه کلمه په موخنه ژبه کې هېڅ بدیل نه لري. دا چې ولې داسې ده، لاملونه یې ډېر دي، دلته پرې بحث نه کوو، خو ژباړن کولی شي چې دلته درې لارې وکاروي:

۱- د مبدا ژبې کلمه پور کولی شي او ګټ مټ یې کارولی شي.

۲- د یوې کلمې لپاره څو کلمې، ترکیب یا جمله کارولی شي (یعنې د مبدا اژبې له راوړلو پرته یې مانا په څو کلمو، ترکیب یا جمله کې لیکلی شي.)

۳- د مبدا ژبې د کلمې پور کول، خو ورسره د تفسیر او تشریح راوړل.

لومړۍ لاره هغه وخت کارول کېدای شي چې کله د موخني ژبې لوستونکي د مبدا ژبې د کلمې پر مانا او دلالت پوه وي، خو په خپله ژبه کې ورته بدیل نه وي. موږ ډېرې داسې کلمې لرو، لکه: کمپیوټر، قلم، کتاب، بانک...

خو کله داسې وي چې د موخني ژبې لوستونکي د پردۍ ژبې د کلمې لپاره نه یوازې بدیل نه لري، بلکې پر مانا، مفهوم او دلالت یې هم نه پوهېږي. که دا کلمه موږ پور کوو، نو پکار ده چې تعریف او تشریح یې هم ورسره راوړو. د بېلګې په ډول

موږ دیني متون ژباړو، د «قذف» کلمې سره مخ کېږو، موږ قذف ته بدیل کلمه نه لرو، نو د «قذف» کلمه پور کوو، په موخنه ژبه کې یې لیکو او تشریح ور سره راوړو. که دا تشریح او توضیح لنډه وه، د متن منځ کې یې په قوسونو کې لیکو، خو که اوږده وه، بیا په لمنلیک کې تشریح او توضیح راوړو. دا هم باید هېره نه کړو چې که د ژبې الفبا توپیر وکړي، د بېلګې په ډول د انګلیسي کومه کلمه پور کوو، تشریح یې راوړو، نو ښه ده چې انګلیسي بڼه یې هم په قوسونو یا لمنلیک کې راوړو. دا چاره له لوستونکي سره مرسته کوي چې اصلي کلمه په همغه مبدا ژبه کې پیدا کړي.

۵- یوه کلمه پر جز

کله داسې وي چې د مبدا ژبې یوه کلمه پراخه مانا لري، یا یې مانا څو اړخونه لري، په موخنه ژبه کې پوره بدیل ورته نه پیدا کېږي، بلکې شته بدیل یې د مانا یو جز یا یو اړخ بیانوي. یعنې دلته د موخنې ژبې بدیل د مبدا ژبې د کلمې د مانا ټول اړخونه را نغاړي، بلکې یوازې یو برخه یې رانغاړي او د مانا د نیمګړتیا لامل ګرځي. که ژباړن له داسې ستونزې سره مخ کېږي، نو کولی شي چې د صفتونو، قیدونو او نورو کلمو په مرسته د مبدا ژبې د کلمې مانا تکمیل کړي. د بېلګې په ډول موږ په دیني ژباړه کې د (رحمان او رحیم) کلمې ژباړو، نو دواړه مهربانه او رحم کوونکی مانا لري، خو کله چې رحمان ژباړو، وایو چې «په عام ډول» رحم کوونکی او کله چې رحیم ژباړو، نو وایو چې «په خاص ډول» رحم کوونکی. اوس دلته «په عام ډول او په خاص ډول» قیدونو له موږ سره مرسته وکړه چې مانا تر ډېره ورسوو.

پایله

په ژباړه کې د مبدا او موخنې ترمنځ تعادل له ټولو مخالفتونو او لوړو ژورو سره سره بیا هم یو مطرح اصل دی. دا تعادل پر دې را څرخي چې د موخنې ژبې متن باید همغه ارزښت او رول ولري چې په مبدا ژبه کې یې لري. دا تعادل په بېلابېلو برخو کې وي چې یوه مهمه برخې یې کلمې یا ویيونه دي. د کلمو په برخه کې تعادل ځکه مهم دی چې کلمه د مانیز واحد په توګه چلند کوي. د کلمو د مانا بحث خورا پېچلی دی او بیا ددغه پېچلتیا بېلابېلو اړخونو ته هغه وخت متوجه کېږو چې کله وغواړو، بلې ژبې ته یې وژباړو. کلمې کله داسې مانا لري چې له سیاق پرته د درک وړ وي، خو دا باید هېره نه کړو چې کلمې په بېلابېلو ځایونو او له نورو کلمو او جوړښتونو سره په تړاو کې بېلابېلې ماناوې لېږدوي. له بله اړخه کلمې له فرهنګ، جغرافیې، ایډیولوژۍ، تاریخي دورې او نورو شرایطو سره تړلې دي. اوس چې کله یو څوک غواړي، کلمو ته معادل پیدا کړي، دغه ډول حالتونه باید درک کړي. باید پر دې پوه شي چې کلمې له فرهنګ سره څه ډول تړښت لري، یا یو دین او ژبې کلمو ته څه ډول ځانګړې ماناوې ورکړې دي. ژباړن چې کله وغواړي دغو کلمو ته بدیل پیدا کړي، نو دا تړښت باید هېر نه کړي او معادل یې داسې راوړي چې همغه ارزښت او رول وساتي چې په مبدا ژبه کې یې لاره. له بله اړخه ژباړن دا هم باید هېره نه کړي چې حتمي نه ده چې د مبدا ژبې یوه کلمه دې په موخنه ژبه کې په یوه کلمه واوړي، بلکې دا چاره همیشه نه وي. کله داسې وي چې د مبدا ژبې یوه کلمه په موخنه کې په څو کلمو اوړي، کله داسې وي چې هېڅ نه اوړي او ژباړن اړ کېږي چې همغه کلمه پور کړي، کله یوازې پور کفایت کوي او کله ژباړن اړ کېږي چې تشریح او توضیح یې هم وکړي. ددې تر څنګ کله داسې وي چې د مبدا ژبې د څو کلمو لپاره په موخنه ژبه کې یوه کلمه وي، په دې حالت کې ژباړن اړ کېږي چې یا د یوه قید په زیاتولو سره دا ستونزه حل کړي. داسې هم کېږي چې د مبدا ژبې د کلمې معادل وي، خو د مانا یو جز یا یوه برخه یې رسوي او ټول اړخونه یې نه رسوي، دلته هم د قید او یا ورسره د نورو کلمو د زیاتولو اړتیا وي. پر دې اساس یو ژباړن باید ټولو دغو اړخونو ته پام وکړي، چې ژباړه یې د مبدا ژبې د متن مانا، ارزښت او رول په ښه او ممکن ډول ورسوي.

ماخذونه

۱- پیم، انتوني (۱۳۹۹) د ژباړې د تیورۍ شننه (د اسدالله وحیدي ژباړه). کابل پوهنتون، د داخلي ژبو او ادبیاتو پوهنځی، پښتو څانګه

۲- صفوی، کوروش (۱۳۷۱) هفت گفتار در باره ترجمه. تهران: نشر مرکز

۳- لطفی پورساعدی، کاظم. (۱۳۷۱) درآمدی به اصول و روش ترجمه. تهران: مرکز نشر دانشگاهی

۴ـ هاوس، جولیان (۱۳۸۸) مقدمه‌ای بر مطالعات زبان و ترجمه (ترجمه علی بهرامی). تهران: انتشارات زبانکده

5. Baker, M., In Other Words: A Coursebook on Translation, London and New York: Routledge, 1992

6. Bassnett, S., Translation Studies, 3rd edition, London and New York: Routledge, 1988.

7. Newmark, P., Approaches to Translation, London: Prentice Hall International, 1988a.

8. Nida, E. A. and Charles R. Taber, The Theory and Practice of Translation, Leiden: E.J. Brill, 1982

IJOMRC